

Atıf/ Citation

Köylü, Murat. "İsrail'in Kuzey Irak İlgisi ve Yahudi Kürtler." *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, no.6 (Yaz 2020): 32-54.

İSRAİL'İN KUZEY IRAK İLGİSİ VE YAHUDİ KÜRTLER *

Murat KÖYLÜ

Doç. Dr., Hukuk Tarihi Bölümü, Hukuk Fakültesi, Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye
Assoc. Dr., Department of Law History, Faculty of Law, Çağ University, Mersin, Turkey

<http://www.orcid.org/0000-0001-7759-7675>

muratkoylu@cag.edu.tr

Makale Türü: Hakemli Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 14.08.2018, Kabul Tarihi: 30.06.2020

Öz: Çalışmada başta İran, Türkiye ve Irak'ın tepkilerine rağmen, İsrail'in Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) Referandum hamlesine vermiş olduğu desteğin arka planında nelerin olabileceği, bölgedeki çıkarları, Irak'ın Kuzey'inde kurulacak bağımsız bir Kürt Devleti'nin İsrail'in bölgedeki çıkarlarına nasıl bir katkı sağlayacağı problem edilmiştir. İsrail'in bu desteği sağlamada dayandırdığı temel, Barzani ailesinin Yahudi kökenli olup olmaması ile ilgili iddialar ve bölgeye tarihsel süreç içinde yerleşmiş olan Yahudi Kürtlerin Ortadoğu'daki İsrail çıkarlarındaki anahtar rolünü amaçlanmıştır. Çalışmayla, İsrail'in IKBY'ye vermiş olduğu desteğin bölgedeki Yahudi Kürtler ve Barzani Ailesi ile ilgisi olup olmadığı da ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Irak, Yahudi Kürtler, Barzani Aşireti, İsrail,

ISRAEL'S NORTHERN IRAQ INTEREST AND JEWISH KURDS

Abstract: In this study; Iran, Turkey and Iraq despite the response, what could happen in the background of Israel's Iraqi Kurdish Regional Government (KRG) to the Referendum move, interests in the region, how an independent Kurdish State to be established in the north of Iraq will contribute to Israel's interests in the region has been questioned. Israel's basis in providing this support, the allegations about whether the

* Bu makale INCSOS 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (Kudüs, 23-25 Mart 2018) Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY)'nin Referandum Hamlesine İsrail Etkisi başlığında sözlü bildiri olarak sunulmuş ve [2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı](#)'nda tam metni yayınlanmış çalışmanın genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

Bu belge ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kaynak gösterilmesi koşuluyla yayınlanmış makalenin tüm kullanımına (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma, dağıtma vb.) izin veren [Yaratıcı Ortaklıklar Atfı-GayriTicari-Türetilemez 4.0 \(CC BY-NC-ND 4.0\) lisansı](#) altında yayınlanmaktadır:

This document is published under the terms of [Creative Commons Attribution-NonCommercial \(CC BY-NC\) License](#), which permits free use (such as link to the content or permission for its download, distribution, printing, copying, and reproduction in any medium) except change of contents and for commercial use, provided the original work is cited.

Barzani family is of Jewish origin and the key role of Jewish Kurds, who have settled in the region in the historical process, in Israeli interests in the Middle East are aimed. The study will reveal whether Israel's support to the KRG is related to the Jewish Kurds and the Barzani Family in the region.

Keywords: Northern Iraq, Jewish Kurds, Barzani Tribe, Israel,

Giriş

Türkiye'nin güneyinde yer alan Irak'ın kuzeyi, coğrafik büyüklük olarak ele alındığında 438.317 km² büyüklüğe sahip olan Irak devletinin 1/6'sını kapsayan ve 75.000 km² yüzölçümüne sahip olan bir bölgedir. Ancak günümüzde anlaşıldığı ve bu çalışmada kullanıldığı şekilde 'Kuzey Irak' kavramı Irak'ın kuzey ve kuzeydoğusunda yer alan, genel olarak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin etkisi altında olan özellikle bölgenin önemli şehirleri Erbil, Süleymaniye ve Dohuk'u içerir. Kandil gibi PKK'nın etkin olduğu bölgeyi, Musul ve Kerkük gibi Kuzey Irak Kürtlerinin hak iddia ettikleri şehirleri kapsamayan bu sınırlı Kuzey Irak tanımı, hem 36'ncı paralel ile çizilen sınırdan, hem de 1974 yılında tek taraflı ilan edilen ayrıcalık bölgeden farklıdır.¹

Kuzey Irak olarak adlandırılan bölgenin etnik yapısı Türkmenler ve Yezidilerin varlığının yanı sıra, Keldani, Süryani gibi yerel azınlıklar ve bunun dışında özellikle iskan politikasının sonucu olarak bölgeye yerleştirilen sınırlı sayıda Arap ve Kürtlerden oluşmaktadır.

Tarihsel süreç içinde coğrafyası sürekli işgal edilen Kuzey Irak, günümüzde de çıkar çatışmalarının odağında varlığını sürdürmektedir. Özellikle Kürt nüfusun, bölgedeki diğer etnik yapılar üzerinde asimile politikası ve özgür bir Kürt devleti kurma çabaları, İsrail tarafından ateşli bir şekilde desteklenmesi Irak Kürtleri (özellikle Barzani Aşireti) ile İsrail arasında bir ilişki veya bağ olup olmadığı sorusunu akıllara getirmiştir.

Kendisi de bir Kürt Yahudi olan Prof. Yona Sabar, yazdığı bir kitapta ve tarihçi Ahmet Uçar Osmanlı arşivlerinde Sallum Barzani isimli bir hahamın Selanik'e ve sonra da Kudüs'e sürgün edildiği konusunda bir belge yayınlamışlardır.²

1982 yılında Yale Üniversitesi tarafından *The Folk Literature the Kurdistan Jews: An Antropology (Kürdistan Yahudilerinin Halk Edebiyatı: Antropoloji)* adlı bir kitap, Los Angeles'de bulunan California Üniversitesi'nde öğretim üyesi

¹ Özdağ, Ü. (1999). Türkiye, Kuzey Irak ve PKK. Ankara: ASAM Yayınları, s. 13-16.

² Kaplan, S. (2003). Barzani Ailesi Yahudi Çıktı. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/barzani-ailesinin-yahudi-oldugu-ortaya-cikti-128488>, (22.07.2018)

olan Prof. Yona Sabar tarafından kitap olarak yayınlandı. Bu kitapta Prof. Yona Sabar:

...16. ve 17. yüzyılda bölgede yaşayan ailelerin en ünlülerinden biri Barzani ailesiydi ve bu aileye mensup hahamların kurduğu Yahudi eğitim kurumları büyük bir itibara sahipti. Öyle ki, başta Mısır olmak üzere Ortadoğu'nun muhtelif ülkelerinden buraya öğrenci akını oluyordu. Hatta Haham Nathanel Barzani, bölgede nadiren görülen zenginlikte bir kütüphaneye de sahipti ve kitapların büyük çoğunluğu da elyazmasıydı. Bu kitaplar, yine haham olan oğlu Samuel Barzani'ye miras kalacaktı. İşin daha da çarpıcı yanı, Amerikan reformcu Yahudileri tarafından tam bir yüzyıl sonra kabul edilecek olan ilk kadın haham da Samuel Barzani'nin kızıydı ve ismi de Asenath Barzani'ydi.³

Irak'ın kuzeyinde varlıkları bilinen Yahudi Kürtler ve özellikle Barzani ailesi ile İsrail arasında bu kök ilişkisi, doğal olarak Ortadoğu jeopolitiğinde güçlü olmak için mücadele veren İsrail Devleti için önemli bir anahtar ve güvenlik ile enerji ihtiyaçlarını karşılamada tasarlanmış stratejik bir plan olabilir mi?

1. Kuzey Irak ve Yahudiler

Kuzey Irak Kürtleriyle ilişkiler kurmakla İsrail ordu mensubu olarak Kuzey Irak'a giden ilk askeri heyette yer alan Yossi Alpher kendi deneyimleri sonrası bu ilişkiyi aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

1965 yılında henüz İsrail ordusunda düşük rütbeli bir subayken Tel Aviv'deki Genelkurmay Başkanlığı hizmetine verilmişim. Asli görevim ordu mensuplarına İngilizce eğitimi vermektir. Orduya bu nedenle katılmamış ve İsrail'e İngilizce öğretmek için göç etmemişim. Savaşmak istiyordum. Bir bahar sabahı, Yarbay Tsurı Sagui tarafından özel bir konu hakkında görevlendirilmek için çağırıldım. Huzura kabul edildiğimde 3 adet rütbeli askerle birlikte Yarbay beni bekliyordu ve dördümüzün Irak ordusuyla savaşan Kürtlere yardım için Kürdistan'a gideceğimizi bildirdi. Hazırlanan İbranice belgelerin, eğitim dokümanlarının ve teslim edilecek silahların nasıl kullanılacağına dair kullanma kılavuzlarını İngilizce'ye çevirmemi ve gittiğimizde nasıl kullanılacaklarını öğreteceğimizi emretti. Neden İbranice haliyle götüremeyeceğimizi zira orada İbranice bilen birçok kişinin bulunduğunu bildirmeme karşılık Yarbay, kendilerinin İsrail'den geldiklerinin sadece Molla Mustafa Barzani ve yakın komuta kademesinin bildiğini geri kalanlardan bu hususun saklanması gerektiğini, bu yüzden hiçbir şekilde İbranice bir iletişim kurulmaması gerektiğini işaret etmişti. Bu benim çevresel strateji ile ilk tanışmamdı ve Orta Doğu'da sadece bizlere düşman

³ Kaplan, a.g.e.

Arapların değil aynı zamanda dost ve müttefik olabilecek Kürtlerin de var olduğuna ilk kez şahit oluşumdu.⁴

Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtlerin İbranice bilmesi bir tesadüf değildi. Bu coğrafyada yaşayan Yahudilerin, Filistin topraklarından gelip buraya yerleşmelerini ise tarihin çok eski zamanlarında ve yaklaşık 2.500 yıllık bir geçmişte aramalıyız. İsrail Krallığının, Asur Kral Salmanzar tarafından M.Ö. 722'de mağlup edilmesi sonucu esir alınan Yahudilerin bir kısmı Mezopotamya'ya getirilmiş⁵ ancak Nebukadnezar'ın Medlerle işbirliği yaparak Süryanileri mağlup etmeleri sonucu hem bu Yahudi esirler serbest kalmış hem de Babil'de Yahudi yerleşimleri artmıştır.⁶

Roma ve Yunan kaynaklarında belirtildiğine göre ise Filistin bölgesinin M.Ö. 84–70 yıllarında Ermeniler tarafından ele geçirilmesi sonucu yerlerinden olan birçok Yahudi bugünkü Güneydoğu Anadolu ile Irak'ın kuzeyi arasındaki topraklara yerleşmişlerdir.⁷ Buralara yerleşen Yahudiler aynı zamanda Roma İmparatorluğuna karşı savaşlara girişmişler ve bu yüzden Pers İmparatorluğu bünyesinde dahi otonom bir yapıya sahip olmuşlardır.⁸ Bu yerleşimler sonucu o tarihlerde kuzey Mezopotamya'da büyük çoğunlukta bir Yahudi nüfusunun meydana geldiği ve anılan coğrafyada Yahudilerin önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.⁹ Çeşitli egemenliklerin ve daha sonra İslam'ın bu topraklara hâkim olmasından İsrail Devleti'nin kurulduğu yıllara kadar, Yahudiler bölgede önemli bir azınlık olmaya devam etmişlerdir. Buradaki yerli halk ile birlikte yaşayan Yahudilerin bir kısmı Müslümanlığı benimsemiş ve önemli bir kısmı ise Kürtleşmişlerdir.¹⁰

Bu açıdan Kuzey Irak Kürtleri ile tarihi ve kültürel miras üzerine kurulu ilişkiler stratejik ilişkiler kurulmasına aracılık etmekte aynı zamanda Yahudi Kürtler aracılığıyla bu bağlar güçlendirilmektedir. Kürtlerle Yahudilerin beraber yaşamaları sonucu ortak kültürel değerler meydana gelmiştir. Ayrıca coğrafi birlikteliğin getirdiği zaruret gereği, dış tehditlere karşı beraber hareket etmek ihtiyacı ortaya çıkmış ve birçok hususta ortak tavır almışlardır. Şah Abbas döneminde 17. yy. başlarında İran sınırlarını korumak adına Horasan bölgesine yerleştirilen Kürtlerin arasında Yahudi asıllıların da olması bu

⁴ Alpher, Y. (2015). *Periphery: Israel's Search for middle east allies*. London: Rowman & Littlefield, s. 5.

⁵ Kaymaz, İ.Ş. (2007). Emperyalizmin "Kürt" kartı. Akademik Bakış, 1(1). http://www.ataum.gazi.edu.tr/e107_files/sayi1/emperyalizmin-Kürt-karti.pdf, (E.T: 11.07.2018),s.3.

⁶ Russel, B. (1983). *Bati felsefesi tarihi* (çev. M. Sencer). İstanbul: Say Yayınları, s. 306.

⁷ Kaymaz, a.g.m., s.4.

⁸ Ben-Sasson, H. H. (1976). *A history of the Jewish people*. Cambridge MA: Harvard University Press., s.140.

⁹ Russel, a.g.e., s. 306.

¹⁰ Galletti, M. (1994). Kurdistan: A mosaic of people. *Acta Kurdica, The International Journal of Kurdish and Iranian Studies*, (1), 43., s.43.

toplulukların iç içe girdiğine işaret etmektedir. Bu Yahudi ve Kürtlerin Horasan ve İsfahan'a yerleştirilmeleri, özellikle Osmanlı-Safevi savaşları sonunda bozulan şehir ekonomilerini canlandırmak adına Şah Abbas tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilmiştir.¹¹ Bu dönemde iskan edilenlerin sayısı ise yaklaşık on bin olarak gösterilmektedir. Bugün dahi, her ne kadar İsrail ile alenen düşmanlık içinde olduğu düşünülse de, İran, İsrail'den sonra Orta Doğu'da en çok Yahudi nüfusa ev sahipliği yapan ülkeler arasındadır.¹²

İrak'ın kuzeyinde yaşayan Yahudilerin bölgedeki rahatlıklarının ve etkisinin bir diğer işareti ise, 17. yy. 'da Mezopotamya'da, günümüzde Barzan olarak bilinen bölgede yaşamış olan Samuel Barzani'nin kızı, Asenath Barzani'nin bölge Yahudileri arasında haham görevini üstlenen ilk kadın olması ve Musul'daki Musevi okulunun başına geçmiş olmasıdır.¹³

16.yy. başlangıcından itibaren Irak'ın kuzeyinde yaşayan Yahudilerinden oluşan topluluklar Filistin topraklarında da görülmeye başlanmıştır ve özellikle 20.yy. başlarından itibaren Kürt Yahudilerinden Filistin topraklarına göçler yaşanmaya başlanmıştır. Bu esnada Irak topraklarında yaşayan Yahudi nüfusunun yaklaşık olarak yüz bin civarında olduğu tahmin edilmekteydi.¹⁴ Bu Yahudilerin büyük bir kısmı ise Irak'ın kuzeyinde yaşamaktaydı. Bu Yahudilerin bir kısmı Irak devletince kayıt altına alınmışlardır. Bu kayıtlara dayanarak İsrail tarafından hazırlanan istatistiklere göre o dönemde Irak'ın kuzeyindeki Yahudi nüfusunun dağılımı ise şu şekildedir: Erbil 3.109, Kerkük 4.042, Musul 10.435, Süleymaniye 2.271 ve Diyala 2.851.¹⁵

Bu Yahudi nüfusu 20. yy. başlarından itibaren sistemli olarak Filistin topraklarına göç etmeye başlamışlardır. 1915'te 1.900 Kürt Yahudi ve 1935'te ise 3.000'e yakın Kürt Yahudi aile bugünkü İsrail'e göç etmiştir. Ayrıca I. Dünya Savaşı yıllarında bir kısım Kürt Yahudi de Kafkaslara ve Sovyet topraklarına yönelerek Tiflis'e yerleşmiştir.¹⁶ Bu gruptan bir kısım, 1930'ların sonlarına doğru Türkiye üzerinden Filistin'e göç etmişlerdir ve geride kalanlar ise Stalin zamanında Kazakistan'a sürülmüşlerdir. Stalin'in ölümünü takiben bu Yahudiler İsrail'e yerleşmeye başlamışlar ve geride Almatı ve Tiflis'te çok az sayıda küçük bir Yahudi topluluğu bırakmışlardır. Irak'ın kuzeyinde kalanlar ise özellikle geçen yüzyılda dünya çapında Yahudi örgütlenmelerindeki başarısı ile

¹¹ Aydoğmuşoğlu, C. (2011, Yaz). Safevi hükümdarı Şah Abbas'ın dinî siyaseti, Turkish studies - International periodical for the languages. Literature and History of Turkish Or Turcic, 6(3), 1329-1337.

¹² Aydoğmuşoğlu, a.g.m., s.1331.

¹³ Schleifer, Y. (2003, 11 Nisan). Rumors flow in Turkey: Kurdish leader is a Jew. Jewish Telegraphic Agency.

¹⁴ Minasian, S. (2007). The Israeli Kurdish Relations. 21st Century, № 1., s.17.

¹⁵ Minasian, a.g.m., s.18

¹⁶ Miminovşvili, O. (1999) Gürcistan'da etnografik yolculuk (çev. H. Özkan İremzade). İstanbul: Çivi yazıları, s.76.

bilinen Alliance Israelite Universelle¹⁷ tarafından tüm dünyada Yahudilere yönelik açılan okulların benzerlerini bu bölgedeki Yahudiler için de açmaya başlamaları ile örgütlenmeye başlamışlardır. Bu okullarda verilen kaliteli eğitim programları bölgenin ileri gelen Kürt ailelerinin de kendi çocuklarını göndermeleri konusunda teşvik etmekteydi ve bu sebeple, Yahudi okullarına kayıtlarını gerçekleştiren ve Yahudi dostu olarak yetişen varlıklı ve etkin bir Kürt lobisi oluşmaya başlamıştır. Bu lobi daha sonra İsrail Devleti resmen kurulmadan önce dahi Yahudilere sempati duyan ve onların kendi ülkelerinin olması argümanına sıcak bakan çalışmaları desteklemeye başlamışlardır.¹⁸

Anılan dönemlerde Osmanlı egemenliği altında yaşadıkları tüm bölgelerde olduğu gibi Irak'ın kuzeyinde de ekonomik, siyasi ve ticari hayatın en önemli hâkimlerinden olan Yahudi toplumu, bu okulların da etkisiyle toplumsal tabakanın elit kesimlerini oluşturmuşlardır.¹⁹ Irak, 1932'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanmış ve bölge Yahudileri bu ayrıcalıklı konumlarını Faysal iktidarı döneminde de sürdürmüş, özellikle memuriyette ve büyük yatırımlarda ön plana çıkmışlardır.²⁰

Irak genelinde Yahudilerin sükût içindeki bu yaşamları, tüm dünya Yahudilerini etkileyen II. Dünya Savaşı sürecinde değişmeye başladı. Özellikle 1930'ların sonlarında Nazi etkisindeki düşüncelerin, tüm Dünyada antisemitist akımlara liderlik etmesi ve bu düşüncenin Irak'ta da kendisini göstermesi ile Yahudilere yönelik olumlu tutum yavaş yavaş yerini dışlanmışlığa bırakmıştır. Hatta 1941 yılında Yahudilere yönelik büyük saldırılar da gerçekleşmiş, malları yağmalanmış, can güvenlikleri ciddi anlamda tehdit edilir seviyeye gelmiş ve bu olaylar ancak İngiliz ordusunun müdahale etmesi sonucu bastırılabilmiştir.²¹

İsrail Devleti'nin kuruluş bildirgesinde İsrail ülkesinin Yahudi göçlerine açık olduğu yazılmaktadır.²² İsrail Devleti kuruluş aşamasında yarım milyona yakın bir Yahudi nüfusuna sahipken günümüzde yine büyük çoğunluğu Yahudilerden oluşan yaklaşık sekiz milyonluk bir nüfusa sahiptir. Bu nüfus artışında tüm dünyadan gerçekleştirilen Yahudi göçlerinin etkisi önemli ölçüde olmuştur. Dünyanın çeşitli coğrafyalarından yapılan bu göçler arasında Mezopotamya

¹⁷ Alliance Israelite Universelle, Fransa'da 1860 yılında kurulan ve özellikle Osmanlı egemenliği altında yaşayan Yahudileri örgütleyen ve Siyonist düşüncenin bayraktarı olan kurum. Ayrıntılı bilgi için bkz, <http://www.aiu.org>

¹⁸ Minasian, a.g.m., s.17

¹⁹ Minasian, a.g.m., s.17

²⁰ Şahin, T.Y. (2011). Uluslararası politikada Orta Doğu (3. Baskı). Ankara: Barış Kitapevi, s. 20–22.

²¹ Minasian, a.g.m. s.20.

²² MFA. İsrail hakkında gerçekler http://mfa.gov.il/MFA_Graphics/MFA%20Gallery/Documents%20languages/Turkish/ISRAIL%20HAKKINDA%20GERCEKLER.pdf (E.T: 20.07.2018).

topraklarında ve özellikle Irak'ın kuzeyinde yaşayan Yahudiler de önemli bir çoğunluğa sahiptirler.

Günümüz Irak toprakları olarak anılan coğrafyada yaşayan Yahudilere yönelik olarak İsrail Devleti'nin kuruluşu öncesinde dahi olumsuz tutumlar tehdit edici boyutlara ulaşmış durumdaydı. Özellikle II. Dünya Savaşı günlerinde, Avrupa topraklarında yaşayan Yahudilerinki gibi tavırlara ve şiddet eylemlerine maruz kalmamış olsalar da izleyen dönemlerde Irak Yahudileri de giderek artan bir şekilde dışlanmışlık ve tehdit hissetmeye başlamışlardır. Bu manada, hali hazırda kendilerine yönelen olumsuz tutumlar, İsrail'in kuruluşu ve bağımsızlığını takip eden süreçteki Arap Devletleri ile İsrail arasındaki savaşlar döneminde şiddetlenerek artmış ve bölgede yaşayan Yahudilere yönelik tehditler had safhaya ulaşarak şiddet eylemlerine dönüşmüştür. Bu süreç sonunda bölgede yaşayan Yahudiler için İsrail'e göçler kaçınılmaz duruma gelmiş ve kitlesel göçler başlamıştır.

Bu yapılan göçlerden en toplu olanlarından biri 1950–1951 yılları arasında gerçekleşmiştir ve yaklaşık 80.000'i Kuzey Irak'ta yaşayan Yahudi olmak üzere toplam 130.000 civarında Yahudi, Irak topraklarından ayrılarak yeni kurulan İsrail devletine göç etmişlerdir.²³ Bu göçler sonucunda Yahudi nüfusunun önemli bir kısmını kaybeden Irak'ta ağırlıklı olarak yine ülkenin kuzeyinde olmak üzere yaklaşık beş bin Yahudi'nin kaldığı tahmin edilmekteydi.²⁴ Bu geride kalan Yahudilerin büyük çoğunluğu ise özellikle 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı'ndan sonra İsrail'e göç etmiştir.²⁵ Geride kalan çok az bir kısım ise ya Müslümanlığı benimsemiş veya ülkenin geneline göre göreceli olarak daha güvende oldukları kuzey bölgelerindeki Kürtlerle kaynaşarak ve bu kimliği benimseyerek dikkat çekmeden hayatlarını idame ettirmişlerdir. Bu göçler sonucu özellikle Irak'ın kuzeyini terk edip İsrail'e yerleşen bu topluluk, İsrail'de de kendilerine has bir yaşam sürmüş ve Kürt bayramlarını kutlamaya, Kürt kültürü ve dilini yaşatmaya devam etmişlerdir.²⁶

1950/1951 yıllarında yaşanan bu göç dalgasının arkasında yatan temel düşüncelerden bir diğeri ise, hem yeni devletin kurulması ile tekrar canlanma eğilimine giren Siyonist akımların etkisi, hem de Arap-İsrail savaşlarının oluşturduğu güvensiz ortamda yalnız ve zayıf kalmaktan ziyade diğer Yahudilerle bir arada olarak birlik ve güç oluşturmak hedefidir.²⁷

²³ Sachar, H.M. (2000). A history of Israel: From the rise of zionism to our time, New York: Knoph, s.399.

²⁴ Izady, M.R. (2004). Kürtler bir el kitabı (çev. C. Atilla). İstanbul: Doz Yayınları, s. 288

²⁵ Sachar, H.M. (2000). A history of Israel: From the rise of zionism to our time. New York: Knoph, s.400.

²⁶ Minasian, a.g.m., s.29

²⁷ Minasian, a.g.m. s.28

Ancak dönemin şartları ve zor koşulları altında, tehlikeli olarak nitelendirilebilecek bir coğrafyadan ve kısıtlı imkânlar eşliğinde gerçekleştirilen bu Yahudi göçlerinin önemli engelleri aşması gerekmektedir. Günün şartlarında, bu kadar büyük sayıda bir insanın, etrafı düşmanlarla çevrili bir ülkeye, düşman toprakları üzerinden nasıl geçirilebileceği en büyük sorunu teşkil etmekteydi. Bu yüzden İsrail otoriteleri, Yahudi göçmenlerin Basra körfezinden gemilerle İsrail limanı olan Elat'a nakledilmelerini uygun görmüştür. Dönemin şartlarında en uygun ve güvenli olarak görülen bu plan Mısır'ın Tiran Boğazı'nı kapatması ve İsrail ile Irak arasındaki resmi savaş durumunun devamı yüzünden olanaksız hale gelmiştir. Ancak, Irak hükümeti kendi topraklarında yaşayan ve İsrail Devleti'ne göç etmek isteyen bu Yahudi nüfusun tarafsız konumdaki Kıbrıs üzerinden ve hava yoluyla naklinin yapılmasını kabul etmiştir. Bu sayede İsrail tarafından 'Ali Baba' olarak adlandırılan operasyonla, Mayıs 1950'den Aralık 1951'e kadar 113.000 Yahudi Irak'tan hava nakliyle İsrail'e ulaştırılmıştır.²⁸

Ayrıca yine bu dönemde Ezra ve Nehemya isimli gizli operasyonlarla binlerce Yahudi yine Irak'ın değişik bölgelerinde Kuzey Irak ve İran güzergâhları kullanılarak İsrail'e nakledilmişlerdir. Bazı Kürt Yahudiler de İran ve Türkiye'ye yerleşerek Irak'ı terk etmiştir. Bu süreçte Irak'tan ayrılan Yahudi göçmenlerin sayısının 130.000 civarında olduğu düşünülmektedir. 1950 - 1988 yılları arasında yapılan göçlerin toplam sayısının ise iki yüz bin civarında olduğu öne sürülmektedir.²⁹

Burada en dikkat çeken husus ise tüm bu göç ve taşıma işlerinin organizasyonunda Kürtlerin büyük bir rol oynadığı ve büyük riskler alarak Yahudi nüfusunun Irak'tan çıkarak İsrail'e ulaştırılmasına aracılık ettikleridir. Molla Mustafa Barzani Washington Post gazetesine verdiği bir demecinde, bu göçler esnasında MOSSAD tarafından yardım ricasında bulunulduğu ve kendilerinin de kabul ederek Yahudilerin göçlerini organize ettiklerini ifade etmiştir. Bu göçler esnasında Kürtlerin kendi arabaları ile Yahudileri taşıdığı, evlerinde konaklattıkları ve Irak'ın güvenli olmayan orta ve güney bölgelerinden daha güvenli olan önce Irak'ın kuzeyine, oradan da İran üzerinden İsrail'e ulaştırılmalarını sağladıkları belirtilmektedir.³⁰

Irak'ın kuzeyinden ve genel olarak Irak'tan gelen ve ağırlığı Kürt olan bu Yahudi göçmenler İsrail'e vardıklarında çeşitli sıkıntılarla baş başa kalmışlardır. Dünyanın her bir tarafından akın akın gelen, değişik kültürlere, dillere ve yaşam tarzlarına sahip olan bu Yahudi topluluklarını bir araya

²⁸ Deveci, C. (2011, 05 Ocak). İsrail-Kuzey Irak ilişkileri. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.bilgesam.org/incele/1184/-israil-kuzey-irakiliskileri> (E.T: 21.07.2018).

²⁹ Özdağ, Ü. (1999). Türkiye Kuzey Irak ve PKK. Ankara: ASAM Yayınları, s.188.

³⁰ Randall, J.C. (2001). Bunca bilgiden sonra ne bağışlaması (1.Baskı), (çev. F. Nesre). İstanbul: Aveste, s.253.

getirmek, kaynaştırmak ve birlikte yaşamaya alıştırmak en başta gelen sorunlardandı. Tarihsel anlamda, Orta ve Doğu Avrupa'da dağınık yaşamakta olan Yahudilere Aşkenaz denilirken İspanya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki Yahudilere Sefarad denilmekteydi. Avrupa Yahudi nüfusunun büyük ölçüde azalmasına sebep olan Holokosta rağmen Aşkenaziler halen diğer tüm Yahudi sınıflarından daha çoktular. Bu üstünlük sayesinde yeni İsrail devletinin tüm önemli makamları, kamusal ve kültürel hayat Aşkenazilerin elindeydi. Bu durum hali hazırda dünya görüşü, gelenekler, dil, kendini tanımlama gibi hususlarda anlaşmazlık yaşadıkları Sefarad Yahudilerle gerginliği arttırmıştır. Bu gerginlikler ise özellikle dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamış olan diğer Yahudi topluluklarına nazaran hem daha varlıklı hem de buldukları yerlerde daha itibarlı yaşamaya alışmış olan Irak Yahudileri için sıkıntı yaratan bir durum arz etmekteydi.

Irak Yahudileri, diğerlerine kıyasla kendilerini aristokrat olarak görmekte ve yeni kurulan devlette kendileri ile eşit olmadıklarını düşündükleri diğer Yahudilerin daha itibarlı olmalarını kabul etmekte zorlanmaktaydılar. Ayrıca Irak'tan göç eden Yahudilerin varlıklı olmaları, eğitilmiş geçmişleri, giydikleri kıyafetler, sahip oldukları geleneklerin haricinde özellikle evliliğe müsaade edecek kadar Müslümanlarla iyi geçinebiliyor olmaları, Irak Yahudilerinin diğer Yahudiler tarafından bir anlamda dışlanmaya çalışılmalarına sebep olmuştur. Tüm bu farklılıkları, geldikleri toprakların, Mezopotamya'nın, çok kültürlü, çok uluslu, çok dinli yapısının bir ürünüydü ve İsrail'e göçen Yahudiler eski topraklarına olan özlemlerinden vazgeçmemişlerdi. Şimdilerde Irak'ın kuzeyine yönelik Yahudiler tarafından yapılan birçok ziyaretin temel sebepleri arasında, eski yaşadıkları yerleri görerek atalarının mezarlarını ziyaret etmenin önemli yer teşkil etmekte olduğu iddia edilmektedir. Ancak bu ziyaretlerin anıldığı gibi insani ve tarihi sebeplerle sınırlı olmadığına yönelik işaretler de mevcuttur. Bir zamanlar bölgede yaşayıp da İsrail'e göç eden bu Yahudi Kürtlerin belirli bir plan dahilinde Kuzey Irak'ta geniş araziler aldıkları ve bizzat bu amaçla kurulduğu iddia edilen Kürt Kredi Bankası'nın destekleriyle hem nüfus dengesini bozmak hem de stratejik öneme sahip olan topraklara yerleşmek için yoğun faaliyetlerin olduğu öne sürülmektedir.³¹

Irak'ın kuzeyinden İsrail'e göç eden Yahudiler arasında önemli mevkilere gelenler de bulunmaktadır. İsrail'de en yüksek mevkide çıkan Kürt Yahudi'si, Yitzhak Mordechai'dır ve 1996-1999 yılları arasında İsrail'de savunma bakanlığı yapmış, ayrıca Netanyahu'ya rakip olarak Merkez Parti isimli bir siyasi oluşum başlatmış ancak daha sonra Barak hükümetine dahil olmuştur. Yahudi Kürtler içinde kayda değer bir diğer isimse aynı zamanda Uluslararası Yahudi Birliği'nin başkanı olan Zaho'lu Kürt Yahudi'si Dr. Mote Zaken'dir.³²

³¹ Ercan, U. (1 Kasım 2003) Kuzey Irak'ta Esrarengiz Banka. Hürriyet.

³² "İsrail Kürt Dergisi ve Tarihi İsrail-Kürt İlişkileri", İsrhaber, 24 Ekim 2009.

Mesut Barzani'nin en yakın danışmanlarından olan ve bir dönem Türkiye ile ilişkileri yürüten Evair Barzani'nin de İsrail pasaportlu bir Kürt Yahudisi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca günümüzde de KDP'nin üst düzey yönetiminde Sami Abdurrahman, Franco Hariri gibi etkin Kürt Yahudilerin olduğu bilinmektedir.³³

İsrail devletinin Kürtlerle ve Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimle olan ilişkilerini işte yaklaşık bir asırdır bu coğrafyadan İsrail'e göç eden bu Kürt Yahudiler belirlemektedir. Bu ilişkilerin somutlaşan niteliği 1960'larda fiziki yardım boyutuna ulaşmıştır. Kürtlerle, Irak hükümeti arasında başlayan gerginliklerin çatışmaya dönüşmesi üzerine Irak'ın kuzey kentlerinde başlayan gerilla tarzı çatışmalar daha sonra farklı isimler ve yapılanmalarda da olsa İran, Suriye ve en önemlisi Türkiye'ye sıçramıştır ve günümüzde ülkemizin en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Ayrıca Kürtlerle kurulan stratejik ilişkiler İsrail'e de kuruluş sonrası defalarca savaştığı Araplara karşı varlığını sürdürdürebilmesinde hayati katkılar sağlamıştır. Ayaklanma halindeki Kürtler Suriye ve Irak gibi bölgenin iki güçlü ülkesinde iç karışık ve istikrarsızlık kaynağı olarak bu ülkeleri meşgul etmiş, orduları zayıflatmış ve İsrail açısından bu Kürt gruplar ve etkin oldukları topraklar birer ileri karakol görevi üstlenmiştir.

Günümüzde Irak Kürtlerinin yaşadığı bölgeleri bir nevi kurtarılmış bölge olarak görerek kutsallık atfeden İsrail'in Kürtlere olan bakışı yakın zamanda şekillenmiş bir ilgiden kaynaklanmamaktadır, aksine asırlar boyunca etkileşim içinde olan Yahudiler ile Kürtler arasındaki ilişkilerin somutlaşmış halidir. Bu etkileşim sonucu İsrail'in kurulmasından sonra Irak'tan İsrail'e göç eden Yahudiler içinde Musevi Kürtlerin de olduğu bilinmektedir. İsrail'e göç eden günümüzde yaklaşık 150.000 kişilik bir nüfusu³⁴ oluşturan bu Musevi Kürtler zaman içinde önemli devlet kademelerine, siyasi pozisyonlara gelebilmiş ve bir anlamda günümüzde İsrail'in Kuzey Irak Kürtlerine olan algısının ve ilgisinin alt yapısını oluşturmuşlardır.

2. İsrail'in Kuzey Irak Kürtlerine Karşı İlgisi ve Desteği

İsrail açısından Kürtlerin desteklenmesi özellikle komşu Arap ülkelerindeki gelişmeler neticesinde şekillenmiştir. 8 Şubat 1963 tarihinde Irak'ta BAAS düşüncesinin iktidara gelmesi, akabinde Suriye'de de BAAS rejiminin kurulması ve 17 Nisan 1963 tarihinde Mısır lideri Nasır öncülüğünde Irak, Suriye ve Mısır tarafından oluşturulan Arap milliyetçiliği üzerine kurulu Üçlü Birlik Anlaşmasının İsrail'i ortak düşman olarak tanımlaması sonrasında özellikle Kuzey Irak Kürtleri büyük önem kazanmıştır. Dönemin İsrail Savunma Bakan Yardımcısı olan Şimon Peres, Molla Mustafa Barzani önderliğindeki Kürt ayaklanmasının Avrupa temsilcisi konumunda olan Kamuran Ali Bedirhan ile 1964 yılında temasa geçmiş ve İsrail'in bölgedeki azınlıklara destek

³³ Bilici, A. (2000, 1 Temmuz). Kürt Yahudiler. Aksiyon, (291).

³⁴ Jerusalem Center for Jewish-Christian Relations, <http://www.jcjr.org/kurdish-jewish-community> (E.T: 20.07.2018).

sunarak kendi güvenliğini sağlayabileceği yönündeki görüşleri, İsrail ile benzerlik taşıyan bu isim üzerinden Kürtlere yapılacak yardımların altyapısı oluşturulmuştur.³⁵

Dürziler, Maruniler ve Kürtler gibi bölge ülkelerinde yaşayan azınlıklar İsrail açısından doğal müttefik olarak görülmüştür. Bundan dolayı bu gruplara yapılacak yardımların İsrail düşmanı ülkeleri zayıflatacağı ve İsrail'e odaklanmalarını engelleyeceği tezini İsrail'e kabul ettiren yaklaşımların doğal bir sonucu olarak Kürt ayrılıkçı hareketine destek verilmesi olağanlaşmış ve Peşmergelerin İsrail tarafından eğitilmesi yönünde ilk adımlar atılmıştır. 'Merved' isimli bu eğitim operasyonunun devamı niteliğinde, İsrail tarafından askeri danışmanlar Kuzey Irak'a gönderilmiştir. Tuğgeneral Tsurı Saguy, Yarbay Haim Levakov, Albay Arik Regev gibi ordu mensupları ile David Kimche ile Aryeoh Elıoav gibi MOSSAD ajanları gizlice Kuzey Irak'a geçerek isyan halindeki Kürtlere istihbarat, sabotaj, gerilla savaşı, tuzaklama gibi alanlarda eğitim vermiş³⁶ ve ayrıca bölgede seyyar hastaneler kurularak yaralanan Kürt savaşçılar tedavi edilmiştir. Bu dönemde özellikle Molla Mustafa Barzani ile ilişkiler geliştirilmiş, karşılıklı verilen hançer, madalyon gibi geleneksel hediyelerle sağlam bağlar kurulmuştur. Modern savaş teknikleri, düzenli ordu birliklerine karşı asimetrik savunma ve saldırı yöntemleri gibi alanlarda desteklenen Kürt silahlı unsurlar Irak ordusuna karşı koyabilecek donanıma ve yeterliliğe ulaşabilmişlerdir.

Kürtlere finansal ve askeri danışmanlık faaliyetleri altında başlatılan temaslar ve yapılan yardımlar neticesinde Barzani liderliğindeki Kürtler İsrail askeri danışmanların yönlendirmeleri ve taktikleriyle 1966 yılında Irak ordusuna karşı geniş bir saldırı dalgası başlatmış ve 12 Mayıs 1966 tarihinde, Revandüz'de konuşlu tugay seviyesindeki Irak birlikleri mağlup edilmiştir. Yine bu dönemde, Kürt gruplarla ilişkileri sağlamlaştıran MOSSAD, aynı zamanda İran gizli servisi SAVAK'ın desteğini de alarak, Barzanilere bağlı bir istihbarat yapılanması olan Parastin'in kurulmasını sağlamışlardır. Bir anlamda kendi yetiştirdikleri elemanlarını kendi emir-komuta yapılanması altında yönettikleri bir istihbarat faaliyeti -MOSSAD adı ve İsrail bağlantısı olmadan- kurularak Irak ve çevre coğrafyada gerekli istihbari bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu faaliyetlerin en özellikli getirisi ise ayaklanma halindeki Kürt gruplarla mücadele eden ve İsrail'in hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı Irak ordusunun yapısı, gücü, teçhizatları ve Rus ağırlıklı savaş teknolojilerine ulaşılmasıdır. Bu bilgiler eşliğinde desteklenen, teşvik edilen Kürt ayaklanmaları ile İsrail'in bölgedeki en büyük rakibi durumunda olan Irak ordusu yıpratılmaya çalışılmakta, olası bir Arap birliğinin oluşması ve İsrail'e

³⁵ Söylemez, H. (200, 317 Mart). Barzani harita verdi, İsrail bombaladı. Aksiyon, (432).

³⁶ Aslan, F. (2005). September 11 Fiction of Matrix, LULU, s.157.

saldırması seçeneği zayıflatılmakta ve ayaklanma ile uğraşan Irak ordusunun Filistin'e yardım göndermesinin önü alınmaktaydı.

Washington Post yazarlarından Pulitzer ödüllü Jack Anderson, MOSSAD tarafından Barzanilere düzenli para yardımı yapıldığını 1972 yılında köşesine taşımış, CIA raporlarına dayandırarak MOSSAD Başkanı Zvi Zamir'in Kuzey Irak'taki kamplara giderek Molla Mustafa Barzani ile görüştüğünü bildirmiştir.³⁷ Bu görüşmelerde özellikle Arap ülkeleriyle devam eden savaş ortamında güçlü bir düşman olan Irak ordusunun yıpratılması için saldırıların, sabotajların devam ettirilerek ayaklanmanın bir iç savaşa dönüştürülmesi ve Irak'taki Yahudilerin güvenli bir şekilde İsrail'e ulaştırılması konularındaki İsrail talepleri iletilmiştir.

Kürtlerle geliştirilen ilişkiler ve onlara verilen İsrail desteğinin, İsrail açısından kazanımları sadece bununla da sınırlı kalmamıştır. Bu devam eden görüşmeler ve geliştirilen ilişkiler neticesinde Kuzey Irak'ta konuşlu Kürt ayrılıkçı hareketin silahlı ayaklanmada başarılı olabildikleri ve Irak rejimini zora düşürdükleri görüldüğünden, İsrail yetkilileri Kuzey Irak Kürtlerine askeri ve lojistik anlamda daha fazla destekte bulunmaya karar vermişlerdir. Bu destekler karşılığında sahada operasyonel olarak bulunan Kürtler ise İsrail için önemli yararlar sağlamışlardır. Özellikle 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı öncesinde, Kürtler aracılığıyla bir Irak Mig-21 uçağının pilotuyla beraber İsrail'e sığınması İsrail açısından önemli bir stratejik kazanımdı. Zira bulunduğu coğrafyada İsrail'e askeri anlamda tehdit oluşturan Arap ülkeleri açısından SSCB en önemli silah tedarikçisi konumundaydı ve bu Sovyet ürünü silah teknolojisi hakkında Batı dünyasında ve İsrail'de kısıtlı bilgiler mevcuttu. Mısır, Suriye ve Irak hava kuvvetleri envanterinde bulunan MiG uçakları ise tamamen bir bilinmezlik içermekte ve İsrail için büyük bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu nedenle Irak hava kuvvetlerine ait Mig-21 uçağının Kuzey Irak Kürtlerinin organizasyonu ve lojistik desteğiyle, uçağın pilotu tarafından kaçırılarak İsrail'e teslim edilmesi Arap ülkeleri içinde büyük bir hayal kırıklığına yol açmış ve İsrail'in eline askeri, siyasi ve psikolojik anlamda önemli bir koz geçmiştir.³⁸ Bu Sovyet teknolojisine sahip savaş uçağının incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler ile hava muharebelerinde kendine üstünlük sağlayan İsrail, Altı Gün Savaşı'nın ilk anlarında savaşın kaderini belirleyen en önemli hamlelerden birini gerçekleştirerek Mısır üslerine yaptığı ani ve büyük bir taarruz ile Mısır Hava Kuvvetleri'ni büyük ölçüde tahribata uğratmıştır.

Kuzeydeki Kürt ayaklanmasının uğraştırdığı Irak rejimi de İsrail'e odaklanmadığının ve bu ayaklanmanın ordunun kaynaklarını zayıflattığının

³⁷ Yalçın, S. (16 Temmuz 2014). Hoş geldin İsrail, Sözcü.

³⁸ Black, I. Morris, B. (1991). Israel's secret wars: A history of Israel's intelligence services, New York: Grove Weidenfeld, s.326.

farkındaydı. Bu nedenle Irak rejimi gizlice Barzani ile temasa geçerek, İsrail ile bir savaşın yaklaşmakta olduğunu, ateşkesin her iki tarafın da lehine olduğunu ve hatta İsrail'e karşı ortak hareket edilmesi teklifini dahi iletmışlerdir. Ancak yıllardır ayaklanma halinde olan Kürtler hali hazırda kazanım elde etmeye çok yaklaşmış olduklarından bu teklifi kabul etmemişlerdir. Bunun neticesinde, Altı Gün Savaşı'nı kazanarak Orta Doğu'daki dengeleri kendi lehine güçlendiren İsrail, savaş esnasından Arap ordularından ele geçirdiği askeri donanım, silahlar ve mühimmatı Barzani güçlerine iletmış ve saha da Kürt isyancılarının daha da etkin olmasını sağlamıştır. İsrail tarafından sağlanan finansal ve askeri destekten memnuniyet duyan Molla Mustafa Barzani Altı Gün Savaşı'nın akabinde Eylül 1967 yılında İsrail'i ziyaret etmiştir. Barzani, bir Kürt hançeri hediye ettiği Savunma Bakanı Moşe Dayan başta olmak üzere İsrail hükümet yetkilileri ve MOSSAD ile görüşmeler gerçekleştirmiş ve ilişkilerin güçlendirilmesi için atılacak adımlar tespit edilmiştir.³⁹ 7 Ocak 1993 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki makalesinde Uğur Mumcu, Barzani tarafından yapılan bu ziyarette ayrıca, Mart 1969 tarihinde bombalanan Kerkük'teki petrol rafinerilerinin haritalarının da İsraili yetkililere hediye edildiğini ifade etmiştir.⁴⁰

Orta Doğu'nun kıdemli gazetecilerinden ve günümüzde Al-Jazeera yönetiminde olan Mısırlı gazeteci Muhammad Hasaneyn Heykel 1970'lere gelindiğinde Kuzey Irak Kürtleri ile İsrail arasındaki ilişkilerin doruk noktasına ulaşmış olduğunu savunmaktadır. Heykel yaptığı araştırmalarda, bu dönemde İsrail ile Kuzey Irak arasında telsiz bağlantılarının olduğunu, İsraili askeri danışmanların sürekli olarak bölgede görev yaptığını, istihbarat ve sabotaj eylemleri organize ettiklerini ortaya çıkarmış ve nihayetinde İsrail eski başbakanlarından Menahem Begin de bu ilişkileri doğrulamak durumunda kalmıştır.⁴¹

Gelişen ilişkilerin bir diğer göstergesi olarak 1973 yılında Molla Mustafa Barzani İsrail'e bir ziyaret daha gerçekleştirmiş ancak bu dönemde uluslararası konjonktür giderek Kürtlerin aleyhine dönmeye başlamıştır. Kürt ayaklanmasına başından beri destek veren ülkeler arasında İran da bulunmaktaydı. İran sınır sorunları yaşadığı bölgesel rakibi Irak'ın zayıf düşmesi, istikrarsız bir ortama çekilmesi için Kürt ayaklanmalarına destek vermekteydi. İran'ın yaşadığı sınır sorunlarının temelinde ise Şatt'ül Arap olarak adlandırılan suyolunun Irak egemenliğine bırakıldığı 1937 tarihli İran - Irak Sınır Anlaşması vardı ve İran bu anlaşmanın tekrar düzenlenmesi veya yürürlükten kaldırılmasını talep etmekteydi. Ayrıca 1969 yılının Nisan ayında İngiltere'nin boşalttığı Basra Körfezi civarlarına donanma gönderen İran ile Irak

³⁹ Aslan, F. (2005). September 11 Fiction of Matrix, LULU, s.157. s.158

⁴⁰ Meriç, S.(2010) Barzaniler ve İsrail, ODATV, 2.03.2010, <http://odatv.com/barzaniler-ve-ismail2803101200.html>, (E.T: 21.07.2018).

⁴¹ Yalçın, S. (16 Temmuz 2014). Hoş geldin İsrail, Sözcü.

birlikleri arasında çatışma çıkmış ve iki taraf arasındaki diplomatik ilişkiler kesilmişti.

Irak'ta 1958 yılında meydana gelen rejim değişikliği sonrası iktidara gelen BAAS rejiminin ulusalcı ve sol düşünce ağırlıklı bir siyaset izlemesinin Batı dünyasında ortaya çıkardığı endişeleri lehine kullanmak isteyen İran Şah yönetimi bu süreçte ayaklanma halindeki Kürtleri destekleyerek Irak rejimini baskı altında tutmayı hedeflemekteydi. Bağdat hükümeti, Irak'ın gerek İsrail gerekse İran tarafından baskılanmasının önüne geçmek adına 1970 yılında Molla Mustafa Barzani ile Kürtlere otonomi öneren bir anlaşma yoluna gitmiş ve İran ile İsrail'in hamlelerini dengelemek istemiştir. Ancak bu anlaşmanın da uygulamada başarısızlıkla sonuçlanması ve İran ile İsrail tarafından verilen destekler sonucu bir türlü son bulmayan Kürt ayaklanmaları Irak'ı giderek daha da zor durumda bırakmaktaydı. Nihayetinde Cezayir Devlet Başkanı Huai Bumedyen arabuluculuğunda bir araya gelen Irak ve İran, Şattül-Arap suyolunun paylaşımı konusunda anlaşmış ve 1975 tarihli Cezayir Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın gereği olarak da İran Kürtlere verdiği desteği sonlandırmayı taahhüt etmiştir. ABD'nin de İran ile birlikte hareket etmesi, İsrail'in bölgedeki hareket alanını kısıtlamış ve Kürtlere verdikleri desteği kesmelerine yol açmıştır. Böylece Bağdat rejimine karşı tek başına kalan Kuzey Irak Kürtlerinin ayaklanması Irak ordusu tarafından şiddetli bir şekilde bastırılmış Molla Mustafa Barzani'nin de ülkeyi terk etmesine yol açmıştır. 250 bin civarında Kürt Türkiye'ye ve İran'a sığınmış, önemli bir kısım ise İsrail'e kaçmıştır⁴².

İrak'ın, batı sınırlarındaki Irak baskısına ve İsrail'in doğuda hissettiği Irak tehdidine karşı ortak amaçlarının çakıştığı Kürtleri destekleme stratejisi 1972 yılına kadar büyük bir gizlilikle devam edebilmiştir. Ancak bu dönemde Amerikalı gazeteci Jack Anderson yayınladığı yazılarda İsrail ve İran'ın Barzani liderliğindeki faaliyetlere verdikleri destekleri açıklamış ve bu işbirliğinin üzerindeki sır perdesini aralamıştır.⁴³

Ayrıca bu dönemde Arap Devletlerinin uyguladığı petrol ambargosuna İran'ın katılmayışı ve İsrail'e petrol satışına devam etmesi, İsrail-İran ilişkilerindeki dönemsel ivmeyi de ortaya koymaktadır.

Bu dönemde ortak çıkarlar etrafında bir araya gelen İsrail, İran ve Kuzey Irak Kürtleri için bu ilişkiler ağı tüm taraflar için olumlu sonuçlar vermiş olsa da, 1975 yılında Irak ve İran arasında imzalanan Cezayir Anlaşması sonrası durum tersine dönmüştür. Bu anlaşma neticesinde yalnızlaşan ve ABD desteği kesilen Barzani'den İsrail tarafı da uzaklaşmış, aradaki işbirliği o dönem için

⁴² IAM, İran Araştırma Merkezi, İran-İrak Yakınlaşmasında Cezayir Anlaşması Faktörü, <https://iramcenter.org/iran-irak-yakinlasmasinda-cezayir-anlasmasi-faktoru/> (E.T: 19.07.2020)

⁴³ Marshall, R. (1991) The Kurds' Suffering is rooted in past betrayals, Washington Report on Middle East Affairs, May/June 1991, Page 8.

sona ermiş ve Irak rejiminin baskı ve saldırılarına karşı Barzani önderliğindeki Kürtler yalnız kalmışlardır.⁴⁴ Zira Cezayir Anlaşması öncesinde çok kısa sürede Barzani liderliğindeki KDP güçleri ve ayaklanmaya katılan diğer Kürt güçler, İsrail, ABD ve İran'ın⁴⁵ verdikleri destekler sayesinde Irak ordusuna karşı önemli başarılar elde edebilmiş Erbil, Duhok ve Süleymaniye'nin hâkimiyetini ele geçirebilmiştir.⁴⁶ Bu başarılarda İsrail'den gelen silah ve paranın yanı sıra İran topçu birliklerinin verdiği desteğin de önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Ancak Kürtler Cezayir Anlaşmasına hazırlıksız yakalanmıştır, çünkü İran'dan, Irak ile bir anlaşma yapılmayacağına dair çeşitli söz ve vaatler almış olmalarına rağmen, İran ile Irak arasından Şatt-ül Arap Suyoluna dair anlaşmazlığın giderilmesine yönelik anlaşmanın imzalanmasıyla bir anda Baas rejimiyle baş başa kalmış ve isyanı durdurmak zorunda kalmışlardır. Bağdat hükümetinin yoğun bir şiddetle bastırdığı bu Kürt ayaklanmasının neticesinde birçok Kürt bölgeden göç etmiş Türkiye, İran ve İsrail'e sığınmışlardır.

Irak Devleti bünyesinde uzun yıllar boyunca isyanlarla var olan Kuzey Irak Kürtleri pratik anlamda Körfez Savaşları sonrasında bölgesel anlamda en kazançlı çıkan aktörler olarak ortaya çıkmış ve giderek artan şekilde merkezi Bağdat hükümetinden otonom şekilde hareket ederek 'de facto' bir devlet yapılanmasına gidebilmişlerdir. Bu süreçte bölgeye ve Kuzey Irak Kürtlere yönelik ilgisi artan İsrail'in geliştirdiği sınırlı güvenlik ve ekonomik ilişkiler daha da öncelikli ve aleni seviyelere çıkmıştır.

Bölgedeki Kürt güvenlik/askeri unsurların İsrail tarafından eğitilmesi ile İsrail'in İran, Suriye, Irak ve ihtiyaç halinde Türkiye'ye karşı konvansiyonel anlamda askeri bir güç ortaya çıkarma amacına hizmet ettiği söylenebilir. Kuzey Irak'ta giderek artan oranda bir İsrail askeri varlığının olduğu ifşa olmuştur. Yaptığı Orta Doğu analizleri ve Ebu Gharib cezaevinde ABD askerleri tarafından tutuklulara yapılan işkenceleri ortaya çıkarması ile bilinen Amerikalı gazeteci Seymour Hersh bu hususları uluslararası kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Hersh, İsrail gizli servisi ve askeri birimlerine bağlı unsurların özellikle KDP ve peşmerge güçlerinin eğitimine yönelik faaliyetlerinin en üst seviyelere çıktığını ve hatta eğitilen bu güçlerin İran ve Suriye'ye yönelik olarak İsrail birimleri ile ortak faaliyetlerde, gizli görevlerde bulduklarını, sabotaj, bilgi sızdırma gibi eylemleri gerçekleştirdiklerini bildirmiştir.⁴⁷ Ayrıca Hersh, İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un, bölgede artan İran

⁴⁴ Kalkan, Y. (1991) Bir Orta Doğu gerçeği Irak ve Saddam Hüseyin. İstanbul: Beyan Yayınları, s.34.

⁴⁵ Lazarev, M. S., Mihoyan Ş. X. (Der.) (2013). Kürdistan tarihi (çev. İ. Kale). (4. Baskı) İstanbul: Avesta Yayınları, s. 329.

⁴⁶ McDowall, D. (1974). Tarihsel bir bakış: Kürtler (der. Kreyenbroek-Sperl, çev. Y. Alogan). İstanbul: Doruk Yayınları, s.60.

⁴⁷ McDowall, *Tarihsel bir bakış: Kürtler*, s.60.

tehdidi, giderek bir güvenlik riskine dönüşen Irak siyasi atmosferi, Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarında ilişkilerin bozulma seyrine girdiği Türkiye ve teknik olarak halen savaşta oldukları Suriye'ye karşı Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerin en üst seviyeye çıkarılmasına yönelik stratejik kararlar alarak uygulamaya koyduğunu iddia etmekteydi.⁴⁸ Hersh ayrıca 22 Haziran 2004 tarihinde Sabah gazetesine şu açıklamaları yapmıştır:

İsrail istihbaratı ve ordusu bu tarihten (2003 sonu) sonra Kuzey Irak'a girdi ve halen sessizce K. Irak'ta çalışmaya devam ediyor. İsrail'in B Planı adını verdiği bu çalışma dâhilinde Kürt komandolar eğitiliyor. İsraili eski bir istihbarat yetkilisine göre bu Kürt komandolar, İsrail'in en gizli komandoları Mistaravim'le aynı sonuçları alacak şekilde eğitildi. İsrail ayrıca Kürtler'le birlikte operasyonlar düzenliyor. Ancak bunlar silahlı eylem değil. Ajanlar, Kürtlerle birlikte İran ve Suriye'ye girip buralarda istihbarat çalışmaları yapıyor. İsrail, savaşla daha çok güçlenen İran yüzünden tehdit altında olduğunu hissediyor. Bu nedenle İran'da özellikle nükleer faaliyetler inceleniyor. Mossad ajanları, istihbarat yetkilileri Kürt bölgelerinde iş adamı kimliğinde, İsrail pasaportu taşımadan çalışıyorlar... İsrail için Kürtlerle olan ilişkileri, Türkiye ile gelişen ilişkilerinden çok daha değerli. İsraili bir yetkili 'Türkiye'yi seviyoruz. Ancak İran'ı baskı altında tutmalıyız' demiştir.⁴⁹

Bu iddiaların resmi anlamda doğrulanması kamuoyuna yansımamış ancak medyada geniş yer bulmuştur. Bu iddialara yönelik haberlerin İsrail medyasında da yer alması, bu iddiaların tipik komple teorilerinden başka bir anlam ifade ettiği yönünde değerlendirilebilir. İsrail Yedi'ot Aharonot gazetesinde Kuzey Irak'taki Peşmerge güçlerinin eğitilmesine yönelik olarak İsrail tarafından askeri eğitim kamplarının kurulduğunu haberleştirmiştir. Ayrıca Uluslararası Erbil Havaalanı'nın inşasında MOSSAD eski lideri Danny Yatom'un sahibi olduğu şirketin verdiği stratejik güvenlik faaliyetleri hizmetine yönelik haberlere yer vermesi İsrail ile Kuzey Irak'ta otorite sağlayan Kürdistan Bölgesel Yönetimi arasındaki ilişkilerin niteliği hakkında işaretler vermektedir.⁵⁰

MOSSAD tarafından eğitilen Kürt silahlı unsurların İran ve Suriye içinde sızma girişimlerinde buldukları özellikle İran'da sabotaj, bilgi toplama, suikast başta olmak İsrail lehine faaliyetlerde buldukları iddia edilmektedir. Bu faaliyetlere ilaveten, İsrail tarafından Peşmergeye verilmek üzere yüklü miktarlarda askeri ve lojistik teçhizatın gönderildiği belirtilmektedir.⁵¹

⁴⁸ Hersh, S. M. (2004, 21 June). Plan B: The Kurdish Gambit, The New Yorker

⁴⁹ "İsrail ateşle oynuyor", Sabah, 22 Haziran 2004.

⁵⁰ Yehezkel, Z., Tal-Shir, A. and Aichner, I. (2005, 02 December). Be'Oref Ha'Oyev," Yedi'ot Aharonot (Tel Aviv).

⁵¹ Neriah J. (2012, 5 Ağustos). Kurdistan: The Next Flashpoint Between Turkey, Iraq, and the Syrian Revolt. Jerusalem Center for Public Affairs, <http://jcpa.org/article/the-future-of-kurdistan-between-turkey-the-iraq-warand-the-syrian-revolt/>, (E.T: 21.07.2018).

Yine aynı dönemlerde saygın Batı medya organlarında Kürt peşmergelerin İsraili askeri yetkililer tarafından eğitildiklerini gösteren görüntüler yer verilmiştir.⁵² CIA ve ABD ordusunun istihbarat birimi bünyesinde görev yapmış, Avrupa ve Orta Doğu'daki dengeler ve gizli ittifaklar hakkında bilgi sahibi olan Philip Giral, İsrail'in müttefik arayışında en güvenilir aday olarak Kuzey Irak Kürtlerini belirlediğini ifade etmiştir. Giral, İsrail'in Kürtleri özellikle İran'a karşı saha operasyonlarında kullandığını, bu hamlelerin Türkiye'yi endişelendirdiğini ve bir dönem Türkiye'nin bu rahatsızlığının göstergesi olarak MOSSAD ajanlarını İran gizli servisine ihbar ettiğini iddia etmiştir.⁵³

Irak'ın kuzeyinde giderek daha yüksek sesle dillendirilen bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına yönelik atılan adımlarda, İsrail devletinin direktifleri doğrultusunda, MOSSAD'ın desteği olduğu artık bilinen bir olgudur. ABD'nin Guam Adası'na askeri anlamda yetiştirilmek üzere gönderilen Kürt savaşçıların tespitinden, bunların döndüğünde yürüttükleri faaliyetlere kadar MOSSAD bu denklemin içindedir. İsrail bağlantılı kişilerin Kuzey Irak'a gitmeleri ve başta Musul olmak üzere petrol bölgelerinde geniş araziler edinmeleri, Peşmerge görünümü altında rahat bir şekilde faaliyetlerde bulunarak, Irak-Suriye sınırında istihbarat karargahı kurmak için 250 hektar arazi almaları, Habur sınır kapısı yakınlarında telefon verici hizmeti altında dinleme üssü kurmaları bölge ülkelerinin dikkatinden kaçmamıştır.⁵⁴

MOSSAD'ın Kuzey Irak'taki faaliyetlerinin, Türkiye başta olmak üzere, bölge ülkelerini rahatsız ettiği bilinmektedir. Çevre ülkelerin yetkilileri tarafınca ve Türk istihbarat raporlarında da belirtildiği üzere MOSSAD Irak'ın kuzeyindeki en aktif istihbarat örgütüdür. Sabah gazetesinin 22 Haziran 2004 tarihinde yayınladığı bir makalede, Türk istihbarat raporlarına dayandırarak, 2001 yılında MOSSAD ile KDP'nin, Kürtlere, askeri eğitim, istihbarat, asimetrik savaş gibi konularda eğitim verilmesini kapsayan konularda anlaşmalarını gündeme taşımıştır. Türk istihbarat raporlarında ayrıca, İngiliz Arnes ile ABD menşeli Halliburton gibi güvenlik firmalarının yüklü tutarlardaki bedeller karşılığında Peşmerge güçlerini eğitime tabi tuttıkları, Kürtçenin lehçelerine hakim MOSSAD ajanlarının istihdam edildiği, düzenli eğitim verilen Peşmerge güçlerine aylık 500.000 dolar yardım yapıldığı, eğitimlerin bir kısmının İsrail'de verildiği bilgileri bulunmaktadır.⁵⁵

2001 yılındaki bu anlaşmanın içeriği resmi olarak açıklanmasa da, İsrail ile Mesut Barzani arasında Irak'ta ve Suriye'de Kürtlerin gücünü arttırmaya

⁵² Magdi, A. (2006) Israelis 'train Kurdish forces, BBC, 20 Eylül 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5364982.stm, (E.T: 11.07.2018).

⁵³ Eski CIA ajanı Philip Giral'den çok çarpıcı bir Ignatius yorumu", Hürriyet, 28 Ekim 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/eski-cia-ajani-philip-giraldden-cok-carpici-bir-ignatius-yorumu-24991105>, (E.T: 20.07.2018).

⁵⁴ Şafak, E. (12 Ocak 2004). Sessiz kriz, Sabah.

⁵⁵ "İşte son istihbarat raporu", Sabah, 22 Haziran 2004.

yönelik bir anlaşma olduğu düşünülmektedir. Bu anlaşma çerçevesinde Pasatin mensuplarının İsrail tarafından Fransa'da eğitime tabi tutuldukları ve daha sonra Suriye'deki Kürt gruplarla temasa geçtikleri bilinmektedir.⁵⁶ 2004 yılında Suriye'nin kuzeyinde Kürtlerle Suriye rejim askerleri arasında şiddetli çatışmalar yaşandığı hatırlandığında,⁵⁷ İsrail ile Barzani arasındaki anlaşmanın neticelerinin neler olabileceği anlaşılabilir.

İsrail, Bağdat hükümetinin onayı dışında, 2011 Ağustos ayında Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi ile Heron anlaşması imzalamış ve bu anlaşmaya göre teslim edilen 6 Heron, Kerkük ve Musul'da gözetleme, izleme ve bilgi toplama faaliyetleri göstermeye başlamıştır. Ancak bu faaliyetlerin Musul ve Kerkük ile sınırlı olmayacağı, İran ve Türkiye sınırlarındaki askeri faaliyetlerin de izleneceği dair şüpheler de mevcuttur.⁵⁸ Yine uluslararası medyada yer alan iddialarda, eski bir İngiliz Gizli Servisi (MI5) ajanı olan Nick Day tarafından Irak'ta kurulan ve bünyesinde CIA, MI5, MOSSAD, FSB gibi gizli servislerden emekli oldukları söylenen Yahudi kökenli eski ajanları bir araya getirerek Bağdat merkezli istihbarat ve danışmanlık hizmeti sunan Diligence LLC isimli şirketten bahsedilmektedir. Bu şirketin özellikle sahada Kürtleri ve Kürt Yahudileri kullanarak faaliyette bulunduğu ancak ülkedeki MOSSAD faaliyetlerinin perdelenmesi amacıyla paravan bir şirket olduğu belirtilmektedir.⁵⁹

İsrail'de yayımlanan '*Yediot Ahronot*' gazetesinde çıkan haberlere göre İsrail menşeli olan Motorola İsrail ve Magalcom adlı şirketler, Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile anlaşmalı olarak ve resmi anlamda Bağdat hükümetinden gizlenen bir şekilde, Peşmergelerin eğitimi ve askeri ekipman ihtiyacının giderilmesi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu hizmetlerin mühendis, bilim adamı, tarım uzmanı kimliği altındaki eğitimcilerce verildiği, eğitim verildiği iddia edilen 'Z' kodlu bölgeye ulaşımın ise Türkiye üzerinden

⁵⁶ Özner, H. (2004). Çatışların savaşı: Kuzey Irak Kürt hareketi ve Musul. Kerkük meselesi. Ankara: Altinküre Yayınları, s. 410

⁵⁷ 12 Mart 2004 tarihinde Kamışlı kentindeki bir futbol maçında Kürtler ile Araplar arasında başlayan gerginlik, rejim güçlerinin sert müdahalesiyle küçük bir ayaklanmaya dönüşmüş ve Ras El-Ayn, Haseke, Amude ve Afrin'de çatışmalar yaşanmıştır. Detaylı bilgi için bkz: Özkaya A, N: (2007) "Suriye Kürtleri: Siyasi Etkisizlik ve Suriye Devleti'nin Politikaları", Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No:8 ss.90 -116.

⁵⁸ Gürsel, K. (03 Ekim 2011). Enter PKK, exit İsrail, Suriye, İran, Milliyet.

⁵⁹ Diligence, L.L.C. http://www.sourcewatch.org/index.php/Diligence,_LLC, adresinden 11 Nisan 2015'de alınmıştır Ercan, U. (1 Kasım 2003) Kuzey Irak'ta Esrarengiz Banka. Hürriyet. Eski CIA ajanı Philip Giraldi'den çok çarpıcı bir Ignatius yorumu", Hürriyet, 28 Ekim 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/eski-cia-ajani-philip-giraldiden-cok-carpici-bir-ignatius-yorumu-24991105>, (E.T: 20.07.2018).

sağlanmakta olduğu, aynı zamanda Erbil Uluslararası Havaalanı (Hawler International) inşaatında da aktif rol oynandığı haberde yer almaktadır.⁶⁰

Sonuç

İsrail Dışişleri Bakanlığının eski bir görevlisi olan Oded Yinon'un olan 1982'de yayınladığı Kivunim (Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organı) Dergisi'nde *İsrail için strateji* adlı çalışmasında, Irak'ın geleceği ile ilgili ileri sürdüğü şu tespit önemlidir; "Irak etnik ve mezhebi temeller üzerinde bölünecektir; kuzeyde bir Kürt devleti, ortada bir Sünni ve güneyde bir Şii devleti. Bu bölünmenin İsrail'in güvenliği açısından şart olduğu..." görüşü ileri sürülmüştür.⁶¹

İsrail nüfusunun gelecekte Ortadoğu'yu kontrol altında tutamayabileceğini bilen Yahudi siyasetçi ve analizciler, Ortadoğu'da geniş bir coğrafyayı güvenlik ve denetim altına alabilmek için iki paralel siyaset izlemelerini önermektedirler; İsrail, önce yirmi milyonluk nüfusa erişmek zorundadır, diğer yandan çevresindeki ülkeleri bölerek yirmi milyon ile Ortadoğu'ya hâkim bir konuma gelmek idealini sürdürmektedir.

Bugün İsrail'de yaşayan Yahudi Kürtler iki devlet arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda iki toplumu birbirine yakınlaştıracak faaliyetler yapılmakta ve Kürtler ile Yahudilerin ortak noktaları ön plana çıkarılmaktadır. İki taraf arasında gelişen ilişkileri en başından beri karşılıklı çıkarlar belirlemiştir. Bu bağlamda Irak Kürtleri, İsrail'i Baas rejimine karşı savaşlarında askeri ve finansal olarak destek alabilecekleri önemli bir müttefik olarak görmüşlerdir. Bu müttefiklik Irak Kürtlerine aynı zamanda Kuzey Irak'taki bağımsızlık hareketinin Avrupa'da ve Amerika'da destek bulmasında güçlü İsrail Lobisi'nin siyasi desteğinden faydalanma imkânı da sunmuştur. Diğer taraftan İsrail, Irak Kürtleri sayesinde bölgede en önemli düşmanları arasında bulunan Irak'a karşı önemli bir müttefik kazanmıştır.

İsrail Kuzey Irak Kürtleri ile tarihsel bağları ve köklerinin verdiği avantajları kullanarak, güvenlik stratejilerini geliştirmede önemli bir müttefik ve üs oluşturmada avantaj sağlamanın hesabını yapmaktadır. ABD'nin desteği ile Ortadoğu'da temel insan haklarını hiçe sayarak saldırgan, kural tanımaz haydut davranışlarını arkasında, bölgede etkin bir güce sahip olması ve bölgenin güçlü devletlerinin içten dirençlerini kırabilecek aktörleri (Kürtleri) kullanabilme yeteneğini olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Diğer taraftan 1979'da İran İslam Devrimi ile Ortadoğu'daki en büyük müttefiki petrol tedarikçisini kaybetmesi, İsrail'i sadece güvenlik konusunda

⁶⁰ Devenci, C. (2011, 05 Ocak). İsrail-Kuzey Irak ilişkileri. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.bilgesam.org/incele/1184/-israil-kuzey-irakiliskileri> (E.T: 21.07.2018)

⁶¹ Özdağ, Ü. (1999). *Türkiye Kuzey Irak ve PKK*. ASAM Yayınları. Ankara, s.189-190.

değil enerji (petrol) konusunda da büyük sıkıntıya soktuğu açıktır. Çözüm, Ortadoğu dışındaki uzak mesafeli ülkelerden yapılan petrol ithali, İsrail ekonomisi için büyük bir maliyet (%25 daha fazla) getirmiştir. Bu durum sürdürülebilir bir maliyet olmadığı, İsrail'in bölgedeki varlığını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyacağı savunma sistemlerinden taviz vereceği anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla İsrail için ucuz enerjiye ulaşmanın kestirme ve kısa yolunu bulmak bir zorunluluk haline gelmiştir.

Musul- Hayfa Boru hattı planı ve projesi İsrail için bir kurtuluş, çözüm olabilir. Birinci aşamada Musul petrolünün kontrolünü sağlayan İKBY'nin özgürleşmesi, ikinci aşamada petrolle arasındaki en büyük engel olan Esad yönetiminin devrilerik yerine kurulacak olan uydu bir yönetimle kontrolün sağlanması ile mümkün olabileceği düşüncesiydi.

2011'de başlayan Suriye iç savaşı tahminlerin ötesinde (Rusya ve Çin'in bu oldu-bittiye göz yumması sonucu) amacına ulaşmamış ve Esad yönetimi devrilememişti. Olumsuz bu durum İsrail ve müttefiki ABD tarafından "B" planını devreye sokuldu. Plana göre; Musul ve Kerkük petroleri Suriye'nin kuzeyinde yaratılacak bir "*Kürt Koridoru*" ve devamında inşa edilecek bu bölgede kurulacak boru hattı ile giderilecekti. Ancak ABD ve İsrail, dikkati çekmeden Suriye'nin kuzeyinde bulunan Kürtlere destek vermesi yadırganabilirdi. Önce bir tehdit (İŞİD) oluşturuldu, devamında dünyanın nefretini çekebilecek eylemlere imza atıldı ve sonrasında bu "*cani radikal İslam*" örgütünü yok etmek için bölgedeki yerel güçlere destek bahanesiyle PYD/YPG gibi terör guruplarına milyarlarca dolar değerinde silah ve destek verilmeğe başlandı.

Sonuç olarak bölgede çıkarları olan devlet veya devletlerin hedef, amaçları önünde en büyük engel gördükleri "Türkiye'dir". Türkiye'nin kararlı tutumu (Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları) "şimdilik" ABD ve İsrail'in planlarını bir süreliğine ertelemek zorunda bırakmış gibi gözükse de, hiç bir zaman rafa kaldırılmayacağı açıktır. Hedeflerine ulaşabilmek için başta etnik kökenler olmak üzere, din ve mezhepsel ayırım ile her türlü farklılık kullanılmıştır ve kullanılmaya devam edilecektir. Barzani Ailesi'nin Yahudi kökenli olup olmadığı konusunda her ne kadar kesin bir yargıya ulaşmak mümkün gözükmesede de, söylentisi bile Ortadoğu'daki ilişkileri ve ittifakları etkilediği görülmektedir.

Kaynakça

Alpher, Y. (2015). *Periphery: Israel's Search for Middle East Allies*. London: Rowman & Littlefield.

Aslan, F. (2005). September 11 Fiction of Matrix, LULU.

Aydoğmuşoğlu, C. (2011, Yaz). "Safevi hükümdarı Şah Abbas'ın dinî siyaseti", Turkish studies - International periodical for the languages. Literature and History Of Turkish Or Turkic, 6(3), 1329-1337.

Ben-Sasson, H. H. (1976). *A history of the Jewish people*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Bilici, A. (2000, 1 Temmuz). "Kürt Yahudiler". Aksiyon, (291).

Black, I. Morris, B. (1991). *Israel's secret wars: A history Of Israel's intelligence services*, New York: Grove Weidenfeld, s.326.

Deveci, C. (2011, 05 Ocak). İsrail-Kuzey Irak ilişkileri. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.bilgesam.org/incele/1184/-israil-kuzey-irakiliskileri> (E.T: 21.07.2018).

Diligence, L.L.C. http://www.sourcewatch.org/index.php/Diligence,_LLC, adresinden 11 Nisan 2015'de alınmıştır Ercan, U. (1 Kasım 2003) Kuzey Irak'ta Esrareniz Banka. Hürriyet.

Eski CIA ajanı Philip Giraldi'den çok çarpıcı bir Ignatius yorumu", Hürriyet, 28 Ekim 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/eski-cia-ajani-philip-giraldiden-cok-carpici-bir-ignatius-yorumu-24991105>, (E.T: 20.07.2018).

İAM, İran Araştırma Merkezi, İran-İrak Yakınlaşmasında Cezayir Anlaşması Faktörü, <https://iramcenter.org/iran-irak-yakinlasmasinda-cezayir-anlasmasi-faktoru/> (E.T: 19.07.2020)

Galletti, M. (1994). "Kurdistan: A mosaic of people. Acta Kurdica", The International Journal of Kurdish and Iranian Studies, (1), 43.

Gürsel, K. (03 Ekim 2011). Enter PKK, exit İsrail, Suriye, İran, Milliyet.

Hersh, S. M. (2004, 21 June). Plan B: The Kurdish Gambit, The New Yorker

Izady, M.R. (2004). Kürtler bir el kitabı (çev. C. Atilla). İstanbul: Doz Yayınları.

"İsrail Kürt Dergisi ve Tarihi İsrail-Kürt İlişkileri", İsrhaber, 24 Ekim 2009.

"İsrail ateşle oynuyor", Sabah, 22 Haziran 2004.

"İşte son istihbarat raporu", Sabah, 22 Haziran 2004.

Jerusalem center for jewish-christian relations, <http://www.jcjr.org/kurdish-jewish-community> (E.T: 20.07.2018).

Kalkan, Y. (1991). *Bir Orta Doğu gerçeği Irak ve Saddam Hüseyin*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Kaplan, S. (2003). *Barzani Ailesi Yahudi Çıktı*. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/barzani-ailesinin-yahudi-oldugu-ortaya-cikti-128488>, (22.07.2018)

Kaymaz, İ.Ş. (2007). Emperyalizmin “Kürt” kartı. Akademik Bakış, 1(1). http://www.ataum.gazi.edu.tr/e107_files/sayi1/emperyalizmin-Kürt-karti.pdf, (E.T: 11.07.2018).

Lazarev, M. S., Mihoyan Ş. X. (Der.) (2013). Kürdistan tarihi (çev. İ. Kale). (4. Baskı) İstanbul: Avesta Yayınları.

Magdi, A. (2006) Israelis 'train Kurdish forces, BBC, 20 Eylül 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5364982.stm, (E.T: 11.07.2018).

Marshall, R. (1991) The Kurds' Suffering is rooted in past betrayals, Washington Report on Middle East Affairs, May/June 1991, Page 8.

McDowall, D. (1974). Tarihsel bir bakış: Kürtler (der. Kreyenbroek-Sperl, çev. Y. Alogan). İstanbul: Doruk Yayınları.

Meriç, S.(2010) Barzaniler ve İsrail, ODATV, 2.03.2010, <http://odatv.com/barzaniler-ve-israil2803101200.html>, (E.T: 21.07.2018).

MFA. İsrail hakkında gerçekler http://mfa.gov.il/MFA_Graphics/MFA%20Gallery/Documents%20languages/Turkish/ISRIL%20HAKKIN%20GERCEKLER.pdf (E.T: 20.07.2018)

Miminoşvili, O. (1999) Gürcistan'da etnografik yolculuk (çev. H. Özkan İremzade). İstanbul: Çivi yazıları.

Minasian, S. (2007). The İsraili Kurdish Relations. 21st CENTURY, № 1.

Neriah J. (2012, 5 Ağustos). Kurdistan: The Next Flashpoint Between Turkey, Iraq, and the Syrian Revolt. Jerusalem Center for Public Affairs, <http://jcpa.org/article/the-future-of-kurdistan-between-turkey-the-iraq-warand-the-syrian-revolt/>, (E.T: 21.07.2018).

Özdağ, Ü (1999). “İsrail'in Kuzey Irak politikası”. Avrasya Dosyası, 5(1), 224-232.

Özdağ, Ü. (1999). *Türkiye Kuzey Irak ve PKK*. ASAM Yayınları. Ankara.

Özkaya A, N: (2007) “Suriye Kürtleri: Siyasi Etkisizlik ve Suriye Devleti'nin Politikaları”, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No:8 ss.90 -116.

Öznur, H. (2004). *Çaşhların savaşı: Kuzey Irak Kürt hareketi ve Musul. Kerkük meselesi*. Ankara: Altınküre Yayınları, s. 410

Randall, J.C. (2001). Bunca bilgiden sonra ne bağışlaması (1.Baskı), (çev. F. Nesre). İstanbul: Aveste, s.253.

Russel, B. (1983). *Batı felsefesi tarihi* (çev. M. Sencer). İstanbul: Say Yayınları.

Sachar, H.M. (2000). “A history of Israel: From the rise of zionism to our time”. New York: Knoph.

Schleifer, Y. (2003, 11 Nisan). "Rumors flow in Turkey: Kurdish leader is a Jew". Jewish Telegraphic Agency.

Söylemez, H. (200, 317 Mart). "Barzani harita verdi, İsrail bombaladı". Aksiyon, (432).

Şafak, E. (12 Ocak 2004). Sessiz kriz, Sabah.

Şahin, T.Y. (2011). *Uluslararası politikada Orta Doğu* (3. Baskı). Ankara: Barış Kitapevi.

Yalçın, S. (16 Temmuz 2014). Hoş geldin İsrail, Sözcü.

Yehezkeli, Z., Tal-Shir, A. and Aichner, I. (2005, 02 December). Be'Oref Ha'Oyev," Yedi'ot Aharonot (Tel Aviv).